

СТАН ТА РОЗВИТОК АГРОТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ РІВНЕНЩИНИ

© Мошківська Г.К., 2011

Проаналізовано значення і можливості реалізації агротуристичного бізнесу у Рівненській області. Особливу увагу приділено умовам, що сприяють розвитку агротуризму Рівненщини, який перебуває у зародковому стані, особливо щодо управлінських і маркетингових підходів.

Ключові слова: агротуризм, Рівненська область, розвиток, умови.

G. Moshkovska

Open International University
of Human Development “Ukraine”

STATUS AND DEVELOP AGROTUSISTE ENTERPRISES OF RIVNO REGION

The article analyses the importance and possibilities of implementing agrotourism businesses in Rivne Region. Special focus is put on conditions of Rivne Region of agrotourism. This is one of the reasons why the development of agrotourism in Rivne Region is still in its infancy, particularly with regard to managerial and marketing approaches.

Key words: agrotourism, Rivne Region, development, conditions.

Постановка проблеми. Досвід високорозвинених країн свідчить, що розвиток аграрного сектору економіки є одним з основних чинників стабілізації соціально-економічних відносин як у регіонах, так і в країні загалом. Саме тому проблема відродження українського села набуває все більшої актуальності. І одним з першочергових є питання: що робити з величезною кількістю селян, які вже нині залишилися без роботи? Найефективнішим шляхом зайнятості сільського населення є розвиток сфери послуг та народних промислів. Саме цей шлях, що отримав назву «сільський туризм», розглядається європейськими країнами, як найефективніший спосіб соціального розвитку сільських депресивних районів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти агротуризму висвітлені у працях відомих учених, зокрема: М. Рутинського, Ю. Зінько, О. Гулич, М. Долішнього, Л. Дудник, В. Кардаш, В. Липчук, О. Любимцева, Ю. Ніколаєнко, В. Пархоменко, І. Рожко, Ю. Стадницького, О. Старовойтенко, Д. Стеченко, В. Провозіна та ін. Важливу роль для розвитку сільського туризму відіграє створена в Україні у 1996 р. «Спілка сприяння розвитку сільського (зеленого) туризму». Одним із важливих напрямків її діяльності є формування бази даних об'єктів сільського туризму та аналіз їх відповідності потребам і вимогам споживачів та міжнародним стандартам туристичного продукту. На жаль, ця база не є повною. Причини – невідповідність стандартам та фінансово-управлінським механізмам держави у туристичній сфері, що гальмують розвиток підприємств.

Формулювання цілей статті. Сьогодні проблеми регіонального розвитку набули особливої ваги. Відповідно до вимог стандартів ЄС одним із пріоритетних напрямів розвитку України стає підвищення ефективності сільського господарства як основного чинника розвитку сільських територій. Оскільки сільськогосподарське виробництво й надалі залишається основною сферою діяльності на селі, закономірним є зростаючий інтерес учених-економістів до проблем розвитку сільськогосподарських підприємств у контексті вирішення проблеми ефективного розвитку сільських територій.

Мета дослідження – дослідити стан та розвиток агротуристичних підприємств Рівненської області.

Виклад основного матеріалу. Як показує практика, сім'я, яка починає працювати у сфері сільського туризму, не лише вирішує проблему зайнятості, вона сприяє створенню нових додаткових робочих місць у сфері торгівлі, розваг, транспортного обслуговування тощо. Отож, популяризація і поширення агротуризму зменшить не лише соціально- економічну проблему села, а й навантаження на держбюджет [4]. Крім того, досвід свідчить, що ті сім'ї, які приймають відпочиваючих, удосконалюють і структуру посівів на присадибних ділянках з урахуванням потреб гостей, розширюють асортимент овочевих культур, фруктових дерев, ягідників тощо; розвивають та урізноманітнюють присадибне тваринництво, заводять тепличне господарство, започатковують нові форми господарювання. Отож, розвиток сільського туризму спонукає до покращання благоустрою сільських садиб, вулиць, загалом сіл, стимулює розвиток соціальної інфраструктури, дає можливість не лише врятувати, а й популяризувати історію, фольклор, культуру та традиції України, як серед своїх громадян, так і в світовому масштабі.

На нашу думку, розвиток агротуризму може стати одним з ключових чинників, здатних використати сільськогосподарський потенціал регіону та вплинути на стабілізацію економіки області загалом. Для цього необхідна як підтримка окремих власників селянських господарств, які бажають зайнятися агротуристичною діяльністю, так і сприяння з боку обласної та районних адміністрацій та вдосконалення законодавчої бази.

Рівненщина має великий агротуристичний потенціал, основу якого становлять природні, історико-культурні та господарські рекреаційні об'єкти. Нерівномірність у розміщенні різних видів агротуристичних об'єктів може слугувати основою для визначення пріоритетних територій розвитку тих чи інших видів агротуристичної діяльності в області.

Рівненщина характеризується сприятливим поєднанням умов і ресурсів для лікування, оздоровлення, відпочинку і пізнавальної діяльності, що є основою розвитку агротуризму.

Можна виділити такі природні передумови для розвитку агротуризму в області:

- ландшафтне різноманіття території;
- багатство поверхневих і підземних мінеральних вод, які використовуються для лікування, водного туризму, транспортної рекреації, рибалки тощо;
- доволі м'який клімат;
- значні за площею природно-заповідні території, до яких станом на 01.01.11 р. зараховано 306 територій та об'єктів загальною площею 181,2 тис. га, що становить 9 % від загальної площі області, в тому числі 27 об'єктів загальнодержавного значення площею 64,9 тис. га і 279 об'єктів місцевого значення, площею 116,3 тис. га [3].

Велику цінність для розвитку агротуризму Рівненщини являють собою наявні на її території культурно-історичні об'єкти: 1088 пам'яток археології, з них – 20 національного значення, 1761 пам'ятка історії, 352 пам'ятки архітектури, з них – 109 національного значення, 84 пам'ятки монументального мистецтва.

Велике значення для туристичної привабливості мають т. зв. «Сім чудес Рівненщини»:

- вузькоколійна залізниця «Антонівка – Зарічне» (Володимирецький, Заріченський райони);
- тараканівський форт (Дубенський район);
- історико-культурний комплекс м. Острога;
- заповідник «Поле Берестецької битви» (с. Пляшева Радивилівського району);
- Свято-Троїцький жіночий монастир (м. Корець);
- замок князів Любомирських (м. Дубно);
- Свято-Троїцький чоловічий монастир (с. Межиричі Острозького району).

Північне Полісся Рівненщини, що характеризується наявністю унікальних, заповідних природних об'єктів і слабко освоєне у транспортному і господарському відношенні, як сприятливе для розвитку агротуризму, що включає полювання і риболовлю, збирання ягід, грибів, лікарських рослин тощо.

З огляду на історико-географічний та економічний потенціал Рівненської області, ми розробили концептуальну модель агротуризму, згідно з якою останній містить п'ять складових частин. Центром цієї моделі виступає житель села – суб'єкт агротуристичної діяльності. Іншими невід'ємними складовими цієї моделі є:

- потенціал місцевості;
- рекреаційна діяльність;
- історико-національна спадщина;
- сільський побут.

Модель показано на рис. 1.

Вона чітко показує різноманітний потенціал агротуризму на Рівненщині та пропонує різні форми туристичної та рекреаційної діяльності на сільських територіях.

Завдяки природній та історико-культурній привабливості регіону, перші агросадиби виникли у 2005 році. Тоді їх налічувалося п'ять. Поштовхом для їх створення стали контакти та співпраця з власниками агросадиб Польщі, Білорусії, Івано-Франківської, Львівської та Закарпатської областей.

Саме тому активізація розвитку сільського туризму є одним з пріоритетних напрямів регіональної програми розвитку туризму у Рівненській області [2].

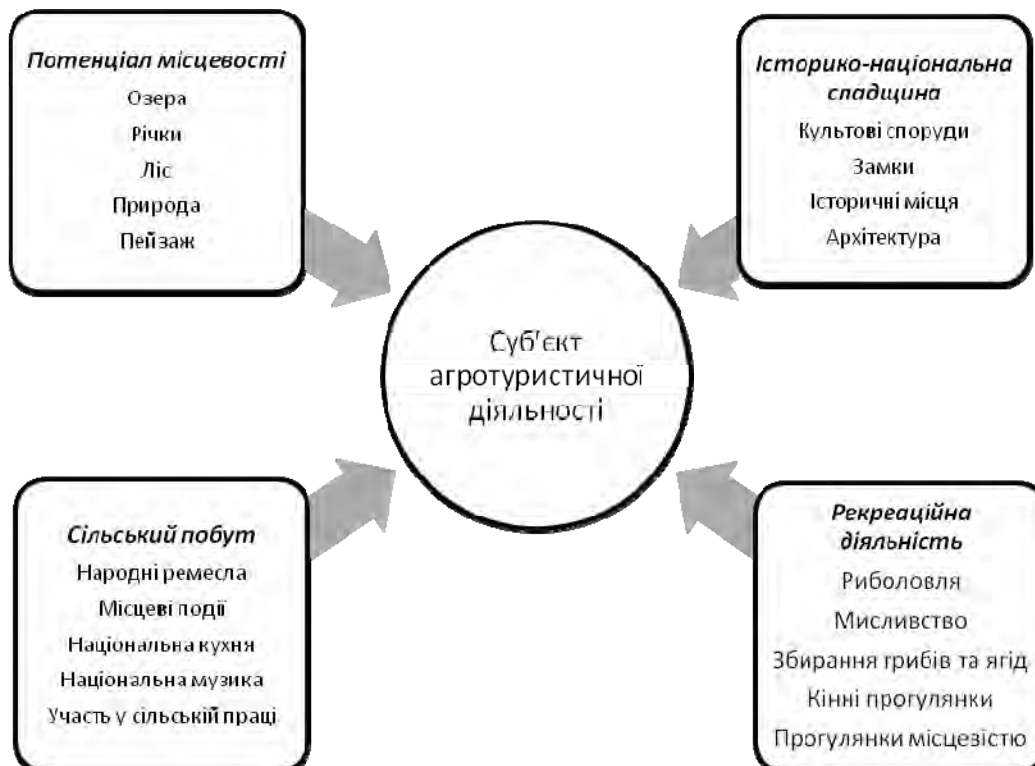


Рис. 1. Концептуальна модель агротуризму Рівненщини

Починаючи з 2006 р., динаміка росту кількості власників агросадиб виглядає так: 2006 р. – 11 агросадиб; 2007 р. – 27 агросадиб; 2008 р. – 42 агросадиби; 2009 р. – 80 агросадиб, 2010 р. – 86 агросадиб, липень 2011 р. – 94 агросадиби. У 2008 р. на Рівненщині вперше в Україні застосована практика мікрокредитування сільського туризму. Безвідсоткові кредити на суму 5 тис. грн. з терміном погашення три роки надаються бажаючим розпочати або удосконалити власну справу з організації надання послуг сільського туризму. Починаючи з 2010 року, сума кредиту становить 15 тис. грн. під 2 % річних. Сьогодні в області послуги сільського туризму пропонують 94 власників садіб у 15 з 16 районів Рівненщини. Поява чинника здорової конкуренції стимулює розширення спектра та якості пропонованих послуг, що, своєю чергою, сприяє підвищенню позитивного іміджу регіону та інтенсифікації туристичних потоків. Протягом активного туристичного сезону 2010 р. в агросадибах області відпочило понад 3,5 тис. туристів. Спостерігається тенденція до об'єднання власників агросадиб в ініціативні групи на основі взаємовигідної співпраці. Така форма організації надання послуг сільського туризму сьогодні існує й ефективно працює в с. Пляшева Радивилівського та с. Маринин Березнівського районів. Сім власників агросадиб, приймаючи туристів, розподіляють обов'язки з їх обслуговування.

З 2011 року Рівненська обласна рада вирішила збільшити кредитне фінансування агросадиб, які працюють у сфері зеленого туризму. У 2009 році в області мікрокредити отримали 35 власників агросадиб на загальну суму 175 тис. грн. У Рівненській області розроблена регіональна програма розвитку туризму в області на 2011–2015 роки [1].

У 2011 році збільшено обсяг фінансування шляхом видачі мікрокредитів на стимулювання розвитку сільського зеленого туризму до 200 тис. грн., а обсяг кредитування на власника агросадиви збільшений до 40 тис. грн., залежно від результатів проведеного аналізу туристичної діяльності [6].

Як показують дані таблиці, агротуризм як вид діяльності індивідуального відпочинку спроможний задовольнити запити різних груп середнього класу, припускаючи незалежність пересування, індивідуальну організацію дозвілля та програми екскурсійного обслуговування.

Основні умовні групи агротуристів

| Група | Частина від загальної кількості | Опис | Потреби та бажання |
|-------------------------|---------------------------------|---|--|
| Активні туристи | 30–40 % | <ul style="list-style-type: none"> – Одружені без дітей – Молодь з достатнім прибутком – Самотні з достатнім прибутком | <ul style="list-style-type: none"> – добра їжа – заняття спортом – комфортне житло – оздоровлення – подорожі – привабливе природне середовище – розваги |
| Туристи-молодь | 20 % | <ul style="list-style-type: none"> – Особи до 30-ти років з високим освітнім рівнем (студенти) | <ul style="list-style-type: none"> – групові інтереси – комфорт не є надто важливим – розваги на природі – спорт – функціональне житло |
| Сімейні туристи | 20 % | <ul style="list-style-type: none"> – Сім'ї з дітьми – Старші особи | <ul style="list-style-type: none"> – екскурсії, тури – вільний час з родиною – комфортне житло – невисокі ціни – якісний сервіс |
| Туристи відпочивальники | 20 % | <ul style="list-style-type: none"> – Особи від 50-ти років – Бізнесмени, які дуже зайняті на роботі | <ul style="list-style-type: none"> – добра їжа – комфортне житло – оздоровлення – пасивний відпочинок – прогулянки |

Визначені у цій таблиці групи туристів можна вважати цільовими для аграрного туризму, і власники садиб мають орієнтуватися саме на такі цільові групи. Платоспроможність попиту доводить розвиток усіх видів туризму як у регіоні, так і у країні загалом.

Потенційний клієнт агротуризму у Рівненській області – сім'ї з доходом від 1000 грн. на місяць на особу.

Погоджуємося з думкою іспанського дослідника М. Барка про те, що є дві основні сили, що сприяють росту і розвитку агротуризму [8]. Перша – занепад традиційного сільського виробництва, насамперед колективних сільськогосподарських угідь, друга – демографічний занепад сільських територій (зростання чисельності населення похилого віку, зменшення молоді). Для того, щоб вирішити цю проблему, можна використати агротуризм як засіб диверсифікації сільської економіки та феномен стабілізації міграції сільського населення.

Як слушно зауважує Г.І. Шимечко, напрямів розвитку процесів диверсифікації підприємництва на селі щодо розширення асортименту позасільськогосподарських видів діяльності є багато. Основні з них: переробка сільськогосподарської продукції; маркетингова діяльність; ремісництво; надомництво; будівництво; різні види туризму; сервісний бізнес; рекреація. В умовах західного регіону України важливого значення набуває розвиток агротуризму як один із видів сільського зеленого туризму [7, с. 68].

Ще одним істотним поштовхом до розвитку агротуризму Рівненщини стала програма «Розвиток сільського зеленого туризму в Рівненській області» [5], основним надбанням якої є

розробка необхідних стратегій агротуристичної діяльності та намагання відмежувати агротуристичний продукт від традиційного туристичного.

Цільовою групою програми є сільські господарі, підприємці, безробітні, жінки та молодь.

У межах програми здійснюються:

- навчальні семінари та тренінги для власників приватних садіб з основ організації обслуговування туристів, правових аспектів діяльності, рівня якості послуг, що надаються; започаткування циклу лекцій з безпеки туризму;
- організація інформаційно-консультаційного центру з метою законодавчого забезпечення діяльності сільського зеленого туризму, а також створення інформаційних ресурсів (засобів комунікації, баз даних) та підвищення рівня інформованості, ділових навиків та кваліфікації господарів, шляхом надання навчальних та консультаційних послуг;
- консультування підприємців стосовно створення власного бізнесу у межах розвитку зеленого туризму в регіоні;
- розробка та виготовлення інформаційно-практичних матеріалів для цільової групи проекту;
- підготовка до видання туристського атласу та інформаційно-рекламного довідника, що висвітлюватиме туристичні можливості Рівненської області;
- створення та підтримка веб-сторінки проекту, щоб усі зацікавлені господарі могли розмістити інформацію про свою садибу та послуги, які вони пропонують, а також з метою координації та систематизації інформації для зацікавлених туристів;
- підготовка телепрограм «Відпочиваємо в селі»;
- створення бази даних приватних садіб району, що надають послуги гостинності, а також туристичних об'єктів та продуктів, маршрутів, цін на туристичні послуги, транспортне забезпечення тощо.

Послуги, які надаються представникам цільової групи проекту є безкоштовними.

Сьогодні основним напрямом подальшого розвитку туристично-рекреаційної галузі є впровадження нових інноваційних проектів, а також залучення до співпраці закордонних і вітчизняних інвесторів, створення нових, цікавих і пізнавальних комплексів з сільського туризму для усіх вікових категорій.

Висновки. Популяризація і поширення агротуризму зменшить не лише соціально-економічну проблему села, а й навантаження на держбюджет. Рівненщина має значний агротуристичний потенціал, основу якого становлять природні, історико-культурні та господарські рекреаційні об'єкти. Нерівномірність у розміщенні різних видів агротуристичних об'єктів може слугувати основою для визначення пріоритетних територій розвитку тих чи інших видів агротуристичної діяльності в області. З метою створення належних умов для розвитку сфери туризму і діяльності курортів, першочергового стимулювання в'їзного та внутрішнього туризму, розбудови сучасної агротуристичної була розроблена успішно впроваджується Програма «Розвиток сільського зеленого туризму в Рівненській області».

1. Гаврилова Я.К. *Розвиток сільського туризму на Рівненщині: досягнення та перспективи* / Я.К. Гаврилова // *Еко- и агротуризм: перспективи развития на локальных территориях: тезисы докладов II Междунар. науч.-практ. конф.* – Барановичи: РИО БарГУ, 2010. – С. 61–63.
2. *Державна програма розвитку туризму на 2002–2010 рр.* – Київ: [б.в.], 2002.
3. *Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Рівненській області [Електронний ресурс].* – Режим доступу: www.ecorivne.gov.ua. – Дата доступу: 23.09.2011.
4. Перцик Е.Н. *Города мира: География мировой урбанизации: учеб. пособ. для географ. специальностей вузов* / Е.Н. Перцик. – Киев: [б. и.], 1999. – 384 с.
5. *Програма розвитку сільського зеленого туризму в Рівненській області м. Рівне.* – Рівне: [б.в.], 2005. – 19 с.
6. *Стратегічний план економічного розвитку м. Рівне.* – Рівне: [б.в.], 2006. – 44 с.
7. Шимечко Г.І. *Агротуризм як форма підприємницької діяльності: дис. ... канд. екон. наук* / Г.І. Шимечко. – Львів, 2009. – 240 с.
8. Barke, M. *Rural Tourism in Spain* / M. Barke // *International Journal of Tourism Research* 6 (3). – 2004. – P. 137–149.